

Põhjanarmik elab vananevas pargis

Erast Parmasto
Seenetedlane

Suurem osa Eesti parkidest on praegu oma parimas eas. Tartu Emajõe-äärsed, praegu juba varjukad salad, olid aastakümneid noorte puuvibalikiega lagendikud. Ka omaaegsete mõisaparkide asutajad mõtlesid rohkem oma lapselastele, lootmata ise vaatepildist tõelist rõõmu tunda.

Noor park püsib pikka aega kooslusena, mida võib võrrelda istutatud või külvatud majandusmetsaga: algul noorendik, siis keskealine, siis küps. Kui puud hakkavad tüve- või juuremädanike tõttu tuuleheite või -murru ohvriks langema, on õige aeg midagi ette võtta juba möödumas. Põlismetsas hoolitseb mets ise enda eest, täites tekkivad häilud noorte puudega – võtku see aega palju võtab. Pargis pole mõistlik oodata, kuni puud hulgi murduma hakkavad, et siis korraga suurt raha nõudvaid projekteerimis-, raie- ja uuendustöid alustada. Pole ka õige kõiki “isetekkinud” puukesi võsaks tembeldada ja kirvega korda looma tõtata.

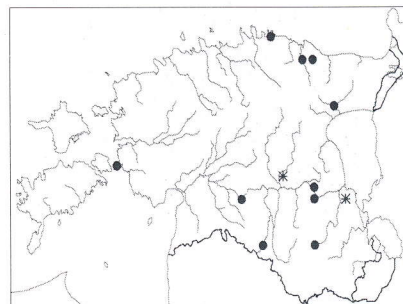
Rohkem kui mis tahes teine puistu vajab park pidevat tähelepanu ja hoolt.

Noori puid juurde istutades ja loomulikku uuendust valivalt suunates tuleb hoolitseda ka vanakeste eest. Öönsaid tüvesid plombeerides, vajadusel ka toetades võib mõne ilusa hiiglase iga veel sajandi võrra pikendada. Puumädanike tekitavad seened puutüvel ei tähenda veel, et puul on ots ligidal.

Mõnegi torikulise viljakehad on nii ilusad, et need lausa kaunistavad parki. Juba varasuvest peale võib siin-seal näha suuri, ereoranže vääveltorikuid (vt. Eesti Loodus 1997, 5, lk. 187). Need põhjustavad küll tamme ja hõbepaju tüvemädanikku, kuid see edeneb üsna aeglaselt ja võib põhjustada puu murdumise alles poole või terve sajandi pärast. Tõe-

näoliselt on vääveltorikust nakatunud peaaegu kõik meie iidset tammed. Liigse muretsemise asemel tuleks aga hoopis hoolt kanda, et samasse ligidale saaks õigel ajal istutatud mõni noor tamm.

Üks teine ilusate viljakehadega, kuid haruldane parkide ja puistike seen on **põhjanarmik** (*Climacodon septentrionalis*). Viljakeha sadakonna tüksteise all ja kõrval kasvava kübarakese alumist pinda katavad tal mitte torukesed, vaid sitkelihakad, tihedalt kõrvuti kasvavad kuni poolteise sentimeetri pikkused narmad. Kuni 40 cm kõrgused ja üle 20 cm

Põhjanarmiku leiu kohad Eestis. Tärnid tähistavad leide põlismetsadest, ringid parkidest, puisteedelt ja Laelatu puisniidult.

laiused viljakehad ilmuvad vahtra, hobukastani või teistegi lehtpuude tüvele juulis või augustis, ning püsivad üsna kaua. See seen on haruldane kogu Põhja-Euroopas: Norras, Rootsis, Soomes, Taanis; Saksamaal kuulub ta punasesse raamatusse. Kuigi põhjanarmikut peetakse lõunapoolse levikuga liigiks, on teda isegi hästi läbiuuritud Saksamaal leitud ainult viiest kohast.

Eestis teame seni kokku 12 põhjanarmiku leidu. Tartu Toomemäel on mõnigi nakatunud vaher murdunud tormis just sellest seenest mäandatud. Aga teda näeb ka Tartu puisteedel, Sagadi metsandusliku õppekeskuse juures, mitmes pargis ja kalmistutel. Nagu teisteski maades, eelistab põhjanarmik meil inimtekkelisi puistuid, kuid teda on leitud ka Eesti metsikumais põlismetsa-

des – Alam-Pedja looduskaitseala Võiviku reservaadis ja Järvelja looduskaitsekvartalis.

Häid fotosid on sellest seenest tehtud vaid erandharva: harilikult kasvab ta puutüvel mitme meetri kõrgusel, seenepiltlikul pole aga kaasas redelit. Siinsed pildid on teinud Reimo Ravis 5. septembril 2000 Viru-Nigula pastoraadi õuel, kus seen kasvas vanal vahtral.

Põhjanarmiku viljakeha. Fotod: Reimo Ravis

laiused viljakehad ilmuvad vahtra, hobukastani või teistegi lehtpuude tüvele juulis või augustis, ning püsivad üsna kaua. See seen on haruldane kogu Põhja-Euroopas: Norras, Rootsis, Soomes, Taanis; Saksamaal kuulub ta punasesse raamatusse. Kuigi põhjanarmikut peetakse lõunapoolse levikuga liigiks, on teda isegi hästi läbiuuritud Saksamaal leitud ainult viiest kohast.

Eestis teame seni kokku 12 põhjanarmiku leidu. Tartu Toomemäel on mõnigi nakatunud vaher murdunud tormis just sellest seenest mädandatuna. Aga teda näeb ka Tartu puisteedel, Sagadi metsandusliku õppekeskuse juures, mitmes pargis ja kalmistutel. Nagu teisteski maades, eelistab põhjanarmik meil inimtekkelisi puistuid, kuid teda on leitud ka Eesti metsikumais põlismetsa-

des – Alam-Pedja looduskaitseala Võiviku reservaadis ja Järvelja looduskaitsekvartalis.

Häid fotosid on sellest seenest tehtud vaid erandharva: harilikult kasvab ta puutüvel mitme meetri kõrgusel, seepiltnikul pole aga kaasas redelit. Siinsed pildid on teinud Reimo Rõivis 5. septembril 2000 Viru-Nigula pastoraadi õuel, kus seen kasvas vanal vahtral.

Põhjanarmiku viljakeha. Fotod: Reimo Rõivis

